

OBČINA LITIJA

OCENA OGROŽENOSTI OB POJAVU POSEBNO NEVARNIH BOLEZNI ŽIVALI V OBČINI LITIJA

Verzija 1.0

	ODGOVORNA OSEBA	PODPIS
Izdela	Skupna občinska uprava, Občin Dol pri Ljubljani, Litija, Šentrupert in Šmartno pri Litiji Domen Rozman višji svetovalec za civilno zaščito in reševanje	
Sprejel	Župan Franci Rokavec	

Številka: 846-1/2023-87
Datum: 26. 6. 2023

VSEBINA

1 UVOD	3
2 VRSTA, OBLIKA IN ZNAČILNOSTI OGROŽENOSTI	3
3 VIRI OKUŽBE OZIROMA VZROKI NASTANKA IN ŠIRJENJA BOLEZNI ŽIVALI	3
4 DEJAVNIKI, KI POVEČUJEJO VERJETNOST NASTANKA IN ŠIRJENJA BOLEZNI ŽIVALI.....	4
5 POSEBNO NEVARNE BOLEZNI ŽIVALI.....	4
6 POGOSTOST POJAVLJANJA POSEBNO NEVARNIH BOLEZNI ŽIVALI.....	7
7 MOŽEN POTEK IN PRIČAKOVANO ŠIRJENJE BOLEZNI	7
8 VERJETNOST NASTANKA VERIŽNIH NESREČ.....	7
9 VETERINARSKI UKREPI ZA PREPREČEVANJE, ZATIRANJE IN IZKORENINJENJE POSEBNO NEVARNIH BOLEZNI ŽIVALI.....	8
9.1 VETERINARSKI UKREPI	8
9.1.1 ZGODNJE ODKRIVANJE VIROV OKUŽBE	8
9.1.2. OBVEŠČANJE O POSEBNO NEVARNIH BOLEZNIH ŽIVALI	8
9.1.3. EPIZOOTIOLOŠKA POIZVEDBA	8
9.1.4. CEPLJENJE.....	8
9.1.5. ČIŠČENJE IN RAZKUŽEVANJE, DEZINSEKCIJA TER DERATIZACIJA.....	8
9.1.6. USMRTITEV OKUŽENIH, KONTAMINIRANIH OZIROMA MOREBITI NEVARNIH ŽIVALI	9
10 RAZVRŠČANJE GOSPODARSTEV IN OBČIN V RAZREDE OGROŽENOSTI ZARADI POJAVA POSEBNO NEVARNIH BOLEZNI ŽIVALI.....	10
10.1 RAZVRSTITEV OBČINE LITIJA.....	10
10.2 OBČINA LITIJA JE UVRŠČENA V NASLEDNJE RAZREDE OGROŽENOSTI:	11
11 ZAKLJUČEK OCENE OGROŽENOSTI	12
12 RAZLAGA OKRAJŠAV	13
13 VIRI PODATKOV IN VSEBIN ZA IZDELAVO OCENE OGROŽENOSTI.....	13
14 PRILOGE	13

1 UVOD

Oceno ogroženosti ob pojavu posebno nevarnih bolezni živali v občini Litija je izdelala Skupna občinska uprava občin Dol pri Ljubljani, Litija, Šentrupert in Šmartno pri Litiji, na podlagi Državne ocene ogroženosti ob pojavu posebno nevarnih bolezni živali, verzija 3.0 (Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje (URSZR), št. 842-5/2018-12- DGZR, z dne 30. 1. 2020.

Pri izdelavi državne ocene ogroženosti je bilo upoštevano Navodilo o pripravi ocen ogroženosti (Uradni list RS, št. 39/95), Uredba o vsebini in izdelavi načrtov zaščite in reševanje (Uradni list RS, št. 24/12, 78/16 in 26/19), Zakon o veterinarskih merilih skladnosti (Uradni list RS, št. 93/05, 90/12– ZdZPVHVVR, 23/13– ZZZiv-C, 40/14– ZIN-B in 22/18) in Pravilnik o boleznih živali (Uradni list RS, št. 81/07 in 24/10) v sodelovanju z Upravo RS za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin Slovenije (UVHVVR), kar je neposredno povzeto tudi v občinski oceni ogroženosti.

Ocena ogroženosti ob pojavu posebno nevarnih bolezni živali v občini Litija je izdelana zaradi možnega izbruha posebno nevarnih bolezni pri živalih, pojava epizootij oziroma panzootij.

2 VRSTA, OBLIKA IN ZNAČILNOSTI OGROŽENOSTI

Bolezni živali so bolezni, ki jih povzročajo biološki agensi in se neposredno oziroma posredno prenašajo z okužene oziroma bolne živali na zdravo, lahko pa tudi na ljudi (zoonoze). Med te bolezni spadajo številne bolezni z zelo različnimi simptomi, velikokrat specifičnimi glede na virulentnost povzročitelja (to je sposobnost povzročitelja, da povzroči bolezen). Znaki bolezni se lahko pojavijo kmalu po okužbi v nekaj dneh (na primer influenza), ali pa se bolezen razvija počasi, lahko tudi več mesecev ali let (na primer tuberkuloza). Med njimi so bolezni, ki so lokalizirane in zajamejo le določen organ ali pa so generalizirane in je prizadeto vse telo.

Bolezni živali se glede na število obolelih pojavljajo:

1. **sporadično** – zboli ena oziroma posamezna žival;
2. **v obliki izbruha** – omejen pojav bolezni, ki po času in kraju nastanka ter številu prizadetih živali presega običajno stanje na določenem omejenem območju ali pri skupini posameznikov;
3. **enzootsko (enzootija)** – bolezen se v različni jakosti stalno pojavlja na določenem ožjem območju in nima težnje po širjenju;
4. **epizootsko (epizootija)** – bolezen izbruhne pri večjem številu živali oziroma velikost prizadetega območja presega običajno stanje in predstavlja tveganje za večji del populacije živali ter je zato nujno takojšnje ukrepanje;
5. **panzootsko (panzootija)** – bolezen živali se hitro širi med živalmi na velikem območju in zajame več celin.

3 VIRI OKUŽBE OZIROMA VZROKI NASTANKA IN ŠIRJENJA BOLEZNI ŽIVALI

Povzročitelji bolezni živali so: **virusi, bakterije, paraziti, glivice, plesni in prioni.**

Ločiti je potrebno med okužbo in boleznijo. **Okužba** je posledica stika dovzetne živali s povzročiteljem bolezni. Vir za večino okužb živali je druga žival, krma, gnoj, oprema, vektorji itn. **Bolezen** je le eden od možnih izidov okužbe, njen razvoj pa je odvisen tako od virulence povzročitelja kot tudi od dovzetnosti živali.

Nevarnost bolezni je, da se lahko pojavljajo množično in se širijo v obliki izbruhov, epizootij oziroma panzootij.

4 DEJAVNIKI, KI POVEČUJEJO VERJETNOST NASTANKA IN ŠIRJENJA BOLEZNI ŽIVALI

Pomembna dejavnika, ki poleg značilnosti povzročitelja vplivata na širjenje bolezni, sta **okolje** in **vedenje živali**.

Pogoji, ki so pomembni za nastanek bolezni in njihovo širjenje, so:

- prilagajanje in spremembe povzročiteljev,
- dovzetnost živali za okužbo,
- trgovanje z živalmi,
- podnebje, vreme in okoljske spremembe, kot so globalno segrevanje in posegi v naravo, ki vplivajo na širjenje nalezljivih bolezni na nova območja (na primer bolezen modrikastega jezika, afriška prašičja kuga, kuga drobnice),
- mednarodna potovanja,
- turizem,
- nove tehnologije in industrija,
- naravne in druge nesreče,
- namerno širjenje bolezni živali (biološko orožje).

5 POSEBNO NEVARNE BOLEZNI ŽIVALI

Bolezni živali so razvrščene skladno s Pravilnikom o boleznih živali, v katerem je določen tudi način poročanja in obveščanja glede na posamezen seznam bolezni. Najpomembnejše so bolezni iz Priloge 8 tega pravilnika, pri katerih se že ob sumu na bolezen skliče Državno središče za nadzor bolezni (DSNB). Bolezni imenujemo tudi **posebno nevarne bolezni živali**, ker so pomembne predvsem zaradi posledic izbruhov teh bolezni.

Posebno nevarne bolezni živali so naslednje:

- **slinavka in parkljevka**

je zelo nalezljiva virusna bolezen parkljarjev, predvsem goveda, ovac, koz, prašičev in tudi nekaterih vrst parkljaste divjadi (jelenjadi, srnjadi, divjih prašičev). Bolezen povzroča virus iz skupine Picorna virus, ki ima sedem podtipov. Najpomembnejši so O, A in C.

Visok pogin se lahko pojavi pri mladih živalih, predvsem jagnjetih in pujskih. Odrasle živali redko poginejo. Bolezen povzroča ogromno gospodarsko škodo, pri čemer ne gre toliko za neposredne izgube zaradi poginov kot za posredne (dolgotrajno in bistveno zmanjšano proizvodnjo mleka, zvirgavanje, rojevanje nevitelnih telet, hujšanje). Bolezen je zelo pomembna ovira pri mednarodnem trgovanju z živalmi in njihovimi proizvodi.

- **vezikularni stomatitis**

je bolezen, ki jo povzroča virus. Poleg tega, da povzroča ekonomske izgube, je pomembna za diferencialno diagnostiko slinavke in parkljevke. Za bolezen so dovzetni konji, prašiči in govedo. Prenaša se z neposrednim in posrednim stikom prek okuženih živali, krme, opreme in drugim.

- **vezikularna bolezen prašičev**

je virusna bolezen, ki jo je klinično težko ločiti od slinavke in parkljevke in je zato pomembna za diferencialno diagnostiko. Bolezen povzroča virus iz družine Picornaviridae in se širi z neposrednim kontaktom med prašiči in posredno prek kontaminiranega fecesa, urina, opreme oziroma s krmljenjem s pomijami.

- **goveja kuga**

je zelo nalezljiva akutna virusna bolezen prežvekovalcev in prašičev. Povzročitelj spada med viruse iz družine Paramyxoviridae. Bolezen se prenaša z neposrednim stikom med živalmi, virusi pa so v izdihanem zraku, solzah, nosnem izcedku, slini, fecesu in urinu.

- **kuga drobnice**

je bolezen ovac in koz, ki je podobna goveji kugi. Virus, ki jo povzroča, je soroden virusu goveje kuge in spada v družino Paramyxoviridae. Okužene živali izločajo virus z izdihanim zrakom in vsemi izločki. Bolezen se prenaša z neposrednim stikom med živalmi in se širi na nova območja s premiki okuženih živali.

- **pljučna kuga govedi**

je akutna, subakutna ali kronična bolezen govedi, ki jo povzroča *Mycoplasma mycoides* subsp. *mycoides* SC (bovini podtip). Govedo se okuži z vdihavanjem okuženih kapljic, nujen pa je tesen stik med živalmi.

- **vozličasti dermatitis**

je generalizirano bolezen kože pri govedu, ki jo povzroča virus iz družine Poxviridae in je soroden virusu osepnic ovac in koz. Bolezen mehanično prenašajo pikajoče muhe, komarji in drugi insekti; ta način prenosa naj bi bil pomembnejši od neposrednega stika med živalmi. Širjenje okužbe je povezano predvsem s premiki govedi.

- **mrzlica doline Rift**

je akutna virusna bolezen, ki jo prenašajo komarji in v glavnem prizadene prežvekovalce ter ljudi. Pri živalih prenos bolezni brez vektorjev (komarjev) ni pomemben, medtem ko je pri ljudeh pomembna pot okužbe tudi pri ravnanju s tkivi, krvjo oziroma izločki okuženih živali ali v laboratoriju.

- **bolezen modrikastega jezika**

Gre za generalizirano bolezen kože pri govedu, ki jo povzroča virus iz družine Poxviridae in je soroden virusu osepnic ovac in koz. Predvidoma bolezen mehanično prenašajo pikajoče muhe, komarji in drugi insekti; ta način prenosa naj bi bil pomembnejši od neposrednega stika med živalmi. Širjenje okužbe je povezano predvsem s premiki govedi.

- **osepnice ovac in koz**

Osepnice ovac in osepnic koz sta zelo sorodni bolezni, ki ju povzroča virus iz družine Poxviridae. Verjetno gre za isti virus, pri katerem je prišlo do prilagoditve na vrsto živali. Bolezen se širi po dihalni poti z neposrednim prenosom med živalmi. Ker je virus precej stabilen, je pomemben vir okužbe tudi kontaminirano okolje. Okužene živali izločajo virus z vsemi izločki in s krastami.

- **konjska kuga**

je akutna ali subakutna virusna bolezen enoprstih kopitarjev, ki jo prenašajo insekti. Bolezen povzroča virus RNK, ki spada v družino Reoviridae. Najbolj dovzetni so konji in mule. Smrtnost pri konjih je lahko do 95-odstotna, pri mulah pa od 50- do 70-odstotna. Osli so manj dovzetni za bolezen.

- **afriška prašičja kuga**

je bolezen domačih in divjih prašičev. Za akutno obliko bolezni so značilni visoka telesna temperatura, krvavitve po koži in sluznicah ter visok pogin živali. Mehki klopi iz rodu *Ornithodoros*, posebno *O. moubata* in *O. erraticus*, so rezervoar virusa v naravi. V klopih se lahko virus uspešno razmnožuje in prenaša z okuženega na neokuženega prašiča. Za virus so dovzetni samo domači in divji prašiči. Evropski divji prašič je na virus prav tako občutljiv kot domači prašič. Virus se najpogosteje prenaša ob stiku okužene živali z neokuženo. Tudi vsi proizvodi in stranski proizvodi iz okuženih prašičev so možen vir infekcije, zlasti kot krma za prašiče (pomije). Mehaničen prenos je možen z obleko, obutvijo in instrumenti ter tudi s prevoznimi sredstvi (letalski, ladijski promet). Bolezen je zelo podobna klasični prašičji kugi.

- **klasična prašičja kuga**

povzroča jo virus, ki spada med pestivirusse iz družine Flaviviridae. Med boleznijo prašiči izločajo virus z vsemi izločki, zlasti s slino, urinom in fecesom. Različni sevi virusa se širijo različno hitro. Praviloma se bolj virulentni sevi širijo hitreje in povzročajo višjo obolevnost.

Smrtnost lahko doseže 90 odstotkov. Virus se med rejami širi na različne načine: nakup prašičev v inkubaciji ali trajno okuženih, prenos s prašičjim mesom in izdelki ter pomijami. Bolezen lahko prenašajo tudi ljudje, predvsem kmetje in veterinarji, z obutvijo, obleko ter instrumenti. Možen je prenos s krvosesnimi insekti in vetrom, vendar je ta način prenosa virusa manj pogost. Tudi divji prašiči so možen vir infekcije za domače prašiče.

- **aviarna influenza**

povzročajo jo virusi influence tipa A, ki spadajo v družino Ortomyxoviridae. Znotraj te družine poznamo tri tipe virusov: A, B in C, vendar le virusi tipa A okužijo ptice. Glede na njihovo virulentnost jih razvrščamo v dve skupini:

zelo virulentni virusi, ki povzročajo visoko patogeno aviarno influenco (HPAI) in

nizko virulentni virusi, ki povzročajo nizko patogeno aviarno influenco (LPAI).

Okužene živali izločajo virus prek nosnic, ustne oziroma kljunske votline, konjunktiv in kloake. Inficirane živali lahko izločajo virus, še preden kažejo klinična znamenja bolezni oziroma v primeru okužbe vodne perutnine tudi, kadar so le klicenosci. Virus se tako prenaša z direktnim kontaktom med dovzetnimi vrstami ali pa prek kontaminiranih površin oziroma hrane. Ker je virus HPAI tudi v drugih organih oziroma tkivih, so lahko trupla poginulih ptic ob kanibalizmu in predatorstvu pomemben vir okužbe. Vertikalni prenos je mogoč le v primeru kontaminacije jajčne lupine in jajčne vsebine. Čeprav so prostoživeče ptice rezervoar virusov AI, imajo manjšo vlogo pri prenosu HPAI na domačo perutnino. Veljavna teorija je, da prostoživeče ptice prenesejo na domačo perutnino nizko patogene seve, ki lahko postanejo bolj ali zelo patogeni in tako povzročijo HPAI. Pomemben dejavnik pri prenosu HPAI-virusov je človek, saj lahko z nepazljivostjo oziroma zaradi nevednosti razširi virus že s svojimi obleko, čevlji, opremo, krmo ali vozili. Običajno se virus širi med osebkami istih ali sorodnih vrst, kot je znano pa je prenos virusa mogoč tudi s ptic na sesalce in tudi na ljudi ali obratno.

- **atipična kokošja kuga**

je zelo nalezljiva virusna bolezen perutnine in ptic. Povzročitelji so aviarni paramiksovirusi serotipa 1 (APMV-1). Bolezen se najpogosteje širi s premiki živih ptic (prostoživeče ptice, ptice v kletkah, tekmovalni golobi, nakup perutnine), z ljudmi in opremo, s perutninskimi proizvodi, s kontaminirano krmo in vodo, prek drugih živalskih vrst, ki same ne zbolijo, z vetrom in ob cepljenju (kontaminacija cepiv, instrumentov za cepljenje, nepopolna inaktivacija vakcin). Možnost horizontalnega prenosa okužbe je izredno visoka. Vertikalni prenos je mogoč le ob kontaminaciji jajčne lupine in jajčne vsebine. Okužene živali lahko širijo virus, preden kažejo klinične znake bolezni. Okužijo se lahko tudi cepljene živali, ki klinično ne zbolijo, vendar virus izločajo. Med boleznijo izločajo živali virus z vsemi izločki, zlasti kapljično in s fecesom. Bolezen lahko prenašajo tudi ljudje, predvsem kmetje in veterinarji, z obutvijo, obleko in instrumenti.

Poleg poginov živali in izgube proizvodnje, ki prizadenejo okužena gospodarstva, so pomembne posredne izgube (gospodarska škoda), ki so posledica ukrepov na okuženih ter ogroženih območjih in nevarnost prenosa na ljudi.

Skladno z Zakonom o veterinarskih merilih skladnosti je imetnik živali dolžan vsak sum bolezni sporočiti veterinarski organizaciji. Veterinarska organizacija mora sum bolezni potrditi ali ovreči in v primeru potrditve suma izvesti predpisane ukrepe.

Če gre za sum na posebno nevarno bolezen živali, mora pristojna veterinarska organizacija takoj po telefonu (in telefaksu oziroma elektronski pošti) to sporočiti na glavni urad UVHVVR.

Za posebne nevarne bolezni UVHVVR pripraviti načrte ukrepov ob pojavu bolezni. Načrt ukrepov določa postopke in ukrepe ob pojavu bolezni, shemo delovanja služb, opremo, sredstva, osebje, ki sodeluje ob izvajanju ukrepov, in drugo.

Načrti ukrepov so objavljeni na spletni strani UVHVVR, izdelani pa so za naslednje bolezni: slinavka in parkljevka, bolezen modrikastega jezika, klasična prašičja kuga, aviarna influenza, atipična kokošja kuga in afriška prašičja kuga.

6 POGOSTOST POJAVLJANJA POSEBNO NEVARNIH BOLEZNI ŽIVALI

V Sloveniji so bile z ukrepi zdravstvenega varstva živali v preteklosti zatrte oziroma uspešno nadzorovane bolezni živali, ki bi lahko povzročile večjo gospodarsko škodo in bile nevarne tudi za zdravje ljudi, saj je bil izveden uspešen sistem nadzora ter izvajanja predpisanih ukrepov.

V občini Litija v preteklosti nismo beležili pojava posebno nevarnih bolezni živali v večjem obsegu.

Spremljanje stanja glede zoonoz pri živalih, v živilih in pri ljudeh od leta 2005 spremljajo pristojni organi (UVHVVR, IVZ, ZIRS), ki izvajajo monitoring zoonoz, podatki pa so dostopni na spletni strani UVHVVR.

7 MOŽEN POTEK IN PRIČAKOVANO ŠIRJENJE BOLEZNI

Glede na epizootiološko situacijo lahko v Sloveniji, Ljubljanski regiji, s tem pa tudi v občini Litija, pričakujemo pojav tistih bolezni, ki se v zadnjem obdobju pojavljajo v EU oziroma bližnjih državah.

To je zlasti bolezen modrikastega jezika, ki je razširjena v večini držav članic, ki jo je zaradi načina prenosa preko krvosesnih mušic težje omejiti. Nevarnost predstavljajo tudi klasična prašičja kuga, aviarna influenza, afriška prašičja kuga, slinavka in parkljevka ter kuga drobnice.

Tveganje za vnos bolezni predstavljajo trgovanje in uvoz živali in proizvodov (neposredna bližina meje z Republiko Hrvaško), mednarodna potovanja in turizem (mesni in mlečni izdelki, obutev) ter gibanje prostoživečih živali.

8 VERJETNOST NASTANKA VERIŽNIH NESREČ

Ob izrednem odstranjevanju trupel živali (sežig, zakop) pri pojavu posebno nevarnih bolezni živali je ob upoštevanju veljavnih predpisov verjetnost nastanka verižne nesreče zelo majhna.

9 VETERINARSKI UKREPI ZA PREPREČEVANJE, ZATIRANJE IN IZKORENINJENJE POSEBNO NEVARNIH BOLEZNI ŽIVALI

Obveščanje in ukrepanje ob sumu ali pojavu bolezni živali določajo Zakon o veterinarskih merilih skladnosti, Pravilnik o boleznih živali ter pravilniki, ki določajo ukrepe ob sumu ali pojavu določenih bolezni (posebno nevarnih in drugih).

Ob pojavu posebno nevarnih bolezni živali v občini Litija se bodo izvajali ukrepi za preprečevanje, zatiranje in izkoreninjenje teh bolezni, hkrati pa tudi ukrepi in naloge za zaščito, reševanje in pomoč.

Odrejanje veterinarskih ukrepov in nadzor nad njihovim izvajanjem opravlja UVHVVR, izvajajo pa jih uradni veterinarji UVHVVR, veterinarske organizacije in Nacionalni veterinarski inštitut. Na območju Ljubljanske regije je za odrejanje in nadzor pristojna UVHVVR, UO Ljubljana.

9.1 VETERINARSKI UKREPI

9.1.1 ZGODNJE ODKRIVANJE VIROV OKUŽBE

Vsak, ki posumi na bolezen živali, mora takoj obvestiti veterinarsko organizacijo, ki na podlagi anamnestičnih podatkov, kliničnega pregleda oziroma epizootioloških razmer določi predpisane ukrepe.

9.1.2. OBVEŠČANJE O POSEBNO NEVARNIH BOLEZNIH ŽIVALI

Veterinar takoj ob sumu na posebno nevarno bolezen živali to sporočiti na glavni urad UVHVVR in s pisnim navodilom imetniku živali določi ukrepe za preprečevanje oziroma zmanjšanje možnosti širjenja bolezni.

9.1.3. EPIZOOTIOLOŠKA POIZVEDBA

Z epizootiološko poizvedbo lahko ugotovimo možen vir okužbe in poti vnosa oziroma širjenja bolezni. Na podlagi rezultatov epizootiološke poizvedbe lahko UVHVVR določi dodatne ukrepe.

9.1.4. CEPLJENJE

S cepljenjem zaščitimo dovzetne vrste živali proti boleznim. Načeloma je preventivno cepljenje proti posebno nevarnim boleznim živali prepovedano.

Dovoljeno je le v primerih, ki jih za posamezno bolezen določa pravilnik. V večini primerov gre za cepljenje v nujnih primerih (hitro širjenje bolezni v državi, velika nevarnost za vnos iz drugih držav), lahko pa se izvaja tudi preventivno cepljenje, s katerim zaščitimo populacijo pred pojavom bolezni.

V Sloveniji se takšno cepljenje izvaja le proti atipični kokoški kugi, izvajajo pa ga veterinarske organizacije s koncesijo.

9.1.5. ČIŠČENJE IN RAZKUŽEVANJE, DEZINSEKCIJA TER DERATIZACIJA

Razkuževanje je odstranitev in uničevanje povzročiteljev bolezni s predmetov, snovi (iztrebki, gnoj, krma idr.) ter okolja. Obvezno je razkuževanje izločkov, predmetov in prostorov, kjer je bila žival, ki je zbolela za eno od posebno nevarnih bolezni živali, saj obstaja neposredna nevarnost za širjenje bolezni. Preden se izvede učinkovito razkuževanje, je treba opremo in prostore dobro očistiti.

Dezinsekcija je zatiranje in uničevanje mrčesa (insektov). Obvezna je dezinsekcija predmetov, prostorov in okolice, kadar je prenašalec posebno nevarne bolezni živali mrčesa

(komarji, krvosesne mušice, klopi ipd.). Dezinsekcija se izvaja tudi, ko lahko mrčes bolezni prenaša mehanično.

Deratizacija je zatiranje podgan, miši in drugih škodljivih glodavcev, ki se periodično izvaja kot preventivni ukrep. Ob pojavu posebno nevarnih boleznih živali se pogosteje izvaja zaradi nevarnosti mehaničnega raznašanja povzročiteljev bolezni.

9.1.6. USMRTITEV OKUŽENIH, KONTAMINIRANIH OZIROMA MOREBITI NEVARNIH ŽIVALI

Ta ukrep sodi k ukrepom za preprečevanje širjenja bolezni.

Okužene, kontaminirane oziroma morebiti nevarne in poginule živali je treba čim prej neškodljivo odstraniti. Za neškodljivo odstranjevanje živalskih trupel so odgovorni izvajalci gospodarske javne službe za ravnanje z živalskimi stranskimi proizvodi v skladu s predpisi, ki urejajo varovanje okolja.

Koncesijo za opravljanje te dejavnosti ima v Sloveniji le podjetje KOTO d.d. z dnevno kapaciteto 250 ton. V primeru, da bi količina trupel presegala zmogljivosti obrata, bi se bilo potrebno odločiti za druge načine odstranitve trupel, npr. zakop, pri čemer bi potrebovali ustrezno mehanizacijo (delovni stroji za izkopavanje jam in prevoz trupel), osebje, usposobljeno za ravnanje s stroji, sredstva za razkuževanje trupel (na primer apno), delovne stroje in osebje.

Ob pojavu aviarne influence je treba še posebno zaščititi osebje, ki sodeluje pri izvajanju ukrepov, saj se ljudje lahko okužijo z virusom aviarne influence in zbolijo.

Med naštetih bolezni spada tudi bolezen modrikastega jezika, ki jo prenašajo krvosesne mušice. Glede na to, da je bolezen razširjena po skoraj vsej EU in se kot zaščitni ukrep uporablja cepljenje, se tudi drugi ukrepi za preprečevanje širjenja te bolezni razlikujejo od ukrepov pri drugih boleznih. Poleg tega pa se za zaščito živali uporabljajo repelenti in insekticidi.

10 RAZVRŠČANJE GOSPODARSTEV IN OBČIN V RAZREDE OGROŽENOSTI ZARADI POJAVA POSEBNO NEVARNIH BOLEZNI ŽIVALI

Razvrstitev občine Litija je izdelana na podlagi podatkov o številu govedi, drobnice, prašičev in perutnine (vir Ministrstvo za kmetijstvo in okolje ter UVHVVR, stanje za leto 2019, povzeto po Državni oceni ogroženosti).

Gospodarstva in občine so razvrščene v posamezne razrede ogroženosti na podlagi števila ali deleža živali. Večje število živali na nekem območju načeloma pomeni večje tveganje za izbruh in širjenje bolezni.

Gospodarstva in občine so na podlagi števila živali razvrščeni v pet razredov ogroženosti.

Razred ogroženosti
1
2
3
4
5

Preglednica 1: Razredi in stopnje ogroženosti, v katera se uvršča nosilce načrtovanja

Meja med drugim in tretjim razredom ogroženosti pri gospodarstvih je postavljena pri 400 glavah govedi, 2400 glavah drobnice, pri 2000 prašičih in pri 80.000 živali perutnine.

10.1 RAZVRSTITEV OBČINE LITIJA

Razvrstitev občine v enega od petih razredov ogroženosti je izvedeno posamično po vrstah živali (govedo, prašiči, drobnica in perutnina) in skupno, kjer so upoštevani spodnji kriteriji.

Podatki o številu posameznih vrst živali v občini so razvidni iz preglednic v prilogi.

Vrsta živali in število	1. razred ogroženosti	2. razred ogroženosti	3. razred ogroženosti	4. razred ogroženosti	5. razred ogroženosti
Govedo	do 1150	nad 1150 do 2300	nad 2300 do 6900	nad 6900 do 20.700	nad 20.700
Prašiči	do 600	nad 600 do 1200	nad 1200 do 3600	nad 3600 do 10.800	nad 10.800
Drobnica	do 375	nad 375 do 750	nad 750 do 2250	nad 2250 do 6750	nad 6750
Perutnina	do 16.500	nad 16.500 do 33.000	nad 33.000 do 99.000	nad 99.000 do 297.000	nad 297.000

Preglednica 2: Število živali kot merilo za uvrstitev občin v razrede ogroženosti

Končna razvrstitev občine v razred ogroženosti upošteva najvišjo parcialno razvrstitev občine v razred ogroženosti po posameznih vrstah živali.

10.2 OBČINA LITJA JE UVRŠČENA V NASLEDNJE RAZREDE OGROŽENOSTI:

Regija	Občina	govedo	prašiči	drobnica	perutnina	Razred ogroženosti občine 2019
LJUBLJANSKA	Litija	3	1	3	1	3

Preglednica 3: Razvrstitev občine v razrede ogroženosti po posameznih vrstah živali in skupno

Iz navedenega sledi, da je **Občina Litija razvrščena v tretji razred ogroženosti.**

1. razred	2. razred	3. razred	4. razred	5. razred
Do 5 %	Nad 5–10 %	Nad 10–20 %	Nad 20–30 %	Nad 30 %

Preglednica 4: Odstotek živali v regiji glede na skupno število živali RS kot merilo za uvrščanje regij v razrede ogroženosti

11 ZAKLJUČEK OCENE OGROŽENOSTI

Odsotnost bolezni pri živalih je ključna za zagotavljanje zdravja ljudi in živali ter varne hrane. Posledice pojava bolezni živali se kažejo kot izguba dohodka na ravni posameznika oziroma gospodarstva (pogini in usmrtnosti živali) ter na ravni občine in države (omejitve pri trgovanju oziroma izvozu, pomanjkanje surovin za industrijo, omejen turizem idr.).

Poleg bolezni, ki jih že poznamo, se pojavljajo nove oziroma se stare pojavljajo v spremenjeni obliki. Zaradi spremenjenih podnebnih razmer in prilagoditve povzročiteljev se stare bolezni širijo na območja, kjer jih v preteklosti ni bilo zaznati.

Zaradi obsežnega prometa z živalmi in njihovimi proizvodi, sprememb v okolju, velikih koncentracij živali na določenih območjih ter drugih dejavnikov predstavljajo posebno nevarne bolezni živali grožnjo tudi za zdravje živali v občini Litija. Z občinskim načrtom zaščite in reševanja je potrebno pripraviti in načrtovati vse zaščitne ukrepe v primeru pojava posebne nevarne bolezni živali.

Zaščita živali pred posebno nevarnimi boleznimi obsega sistem družbenih, skupinskih in posamičnih aktivnosti ter ukrepov za njihovo preprečevanje, obvladovanje in zatiranje ter odstranjevanje njihovih posledic.

Uspešno preprečevanje in obvladovanje posebno nevarnih bolezni živali temelji na učinkovitem sistemu spremljanja in usklajenega delovanja veterinarskih ter drugih služb.

Najpomembnejše je **hitro in učinkovito ukrepanje** ob pojavu bolezni živali, še posebno tistih, ki se pojavljajo kot epizootije.

Poleg delovanja veterinarskih služb lahko sami imetniki živali veliko naredijo za preprečevanje vnosa in širjenja bolezni živali, predvsem:

- z zagotavljanjem zdravstveno ustrezne krme in pitne vode za napajanje;
- z zagotavljanjem in vzdrževanjem predpisanih higienskih razmer v objektih za rejo živali, v drugih prostorih ter napravah, kjer se zadržujejo živali;
- z zagotavljanjem higiene porodov in molže;
- z zagotavljanjem veterinarskega reda na javnih krajih, kjer se zbirajo živali, v prevoznih sredstvih za prevoz živali, proizvodov, surovin, živil, odpadkov in krme, v oborah in pašnikih ter objektih za zbiranje in klanje živali, obdelavo, predelavo in skladiščenje surovin, proizvodov, živil, odpadkov in krme;
- z zagotavljanjem varnosti živil in veterinarskih pogojev za njihovo proizvodnjo in promet;
- s preprečevanjem vnašanja povzročiteljev bolezni v rejo živali;
- z izvajanjem veterinarskih ukrepov v rejah živali;
- z ravnanjem z živalskimi trupli in drugimi odpadki, odplakami, živalskim blatom in urinom na predpisan način;
- z zagotavljanjem preventivnega razkuževanja, dezinsekcije in deratizacije v objektih, na javnih površinah in v prevoznih sredstvih;
- z drugimi nujnimi ukrepi.

Zelo pomemben je učinkovit sistem za zgodnje odkrivanje bolezni in hitro ukrepanje na nacionalni ravni in v širšem evropskem prostoru.

12 RAZLAGA OKRAJŠAV

DSNB	Državno središče za nadzor bolezni
EU	Evropska unija
HPAI	Visoko patogena aviarna influenza
IVZ	Inštitut RS za varovanje zdravja
LPAI	Nizko patogena aviarna influenza
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS Republika Slovenija
ZIRS	Zdravstvena inšpekcija Republike Slovenije
UVHVVR	Uprava RS za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin
URSZR	Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje
RS	Republika Slovenija

13 VIRI PODATKOV IN VSEBIN ZA IZDELAVO OCENE OGROŽENOSTI

- Podatki in spletna stran VURS: <http://www.vurs.si/>
- Podatki in spletna stran UVHVVR: <http://www.uvhvvr.gov.si/>
- Spletna stran Statističnega urada RS: <http://www.stat.si/>
- Podatki Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
- Načrti ukrepov ob pojavu bolezni
- http://www.vurs.gov.si/si/za_prebivalce_in_pravne_osebe/zdravje_zivali/nacrti_ukrepov/
- Geering, W. A. Forman, A. J., Nunn, M. J. Exotic Diseases of Animals: A field guide for Australian veterinarians. Canberra: Australian Government Publishing Service, 1995.

14 PRILOGE

Preglednice o številu goveda, prašičev, drobnice in perutnine v Občini Litija. Stanje na dan 1. 6. 2019, povzeto po Državni oceni ogroženosti. Vir: UVHVVR, 2019.

Preglednica o številu goveda, prašičev, drobnice in perutnine v Občini Litija za leto 2019

Regija	Občina	Število gospodarstev	Število goveda	Razred ogroženosti občine 2015	Razred ogroženosti občine 2019
LJUBLJANSKA	Litija	447	5196	3	3

Preglednica 5: Podatki o številu goveda, UVHVVR, 2019, URSZR, 2015.

Regija	Občina	Število gospodarstev	Število prašičev	Razred ogroženosti občine 2015	Razred ogroženosti občine 2019
LJUBLJANSKA	Litija	46	442	1	1

Preglednica 6: Podatki o številu prašičev, UVHVVR, 2019, URSZR, 2015.

Regija	Občina	Število gospodarstev	Število drobnice	Razred ogroženosti občine 2015	Razred ogroženosti občine 2019
LJUBLJANSKA	Litija	120	1612	3	3

Preglednica 7: Podatki o številu drobnice, UVHVVR, 2019, URSZR, 2015.

Regija	Občina	Število gospodarstev	Število perutnina	Razred ogroženosti občine 2015	Razred ogroženosti občine 2019
LJUBLJANSKA	Litija	355	8279	1	1

Preglednica 8: Podatki o številu perutnine, UVHVVR, 2019, URSZR, 2015.